

DOMČEK

NA VÝSLNÍ

Gabriela

Spustová Izakovičová

RUAH

Domček na výslň

Gabriela Spustová Izakovičová

Domček na výslní

Voľné pokračovanie životopisného románu
Prsteň mojej starej mamy

RUAH 2020
Suchá nad Parnou

© Gabriela Spustová Izakovičová, 2020

ISBN 978-80-89604-63-0 (brož.)

ISBN 978-80-89604-64-7 (e-kniha)

MLADÁ RODINKA

Martuška s Vinckom boli manželmi asi tri mesiace, keď sa 15. augusta 1957 chystali na púť do Trstína, ako inak, na bicykloch. Na brieždení vstali a vychutnávali si teplý augustový východ slnka. Poľnou cestičkou prešli do Boleráza a potom do Bínoviec, kde ich čakal dedko Michal Fančovič a babička Kristínka Blažková. Zrobená stará mama vychovala štyroch synov a vnuka Miška, keď po pôrode umrela synovi Imrichovi manželka. Babička ich vítala s úsmevom na priedomí a až tam rozvoniaval kurací perkelt, čo uvarila mladým pútnikom. Izby voňali plevami, čo dedko posypal na podlahu, čerstvo vymazanú blatom, ako sa to robievalo vždy pred sviatkami.

„Tak, už je čas ísť,“ zavelil dedko, keď sa s mladými porozprávali a najedli. Z dediny išla pešo celá procesia ľudí na priestranstvo pri starobyľom kostolíku z trinásteho storočia, obkoleseného cintorínom, do Hájička nad Trstínom. Na najstaršom pútnickom mieste Sedembolestnej v strednej Európe sa zídu každý rok na sviatok Nanebovzatia Panny Márie tisícky ľudí. Slúžieval tu omšu aj dedkov bratranec, biskup Lazík. Vinckov brat, salezián Jožko tento rok neprišiel. Škoda. Po omši zišli z Hájička a pod kopcom sa ako ostatní pútnici osviežili v studničke s pramenistou vodou.

Prechádzka späť do Bíňoviec, babke po bicykle, mladomanželov pohladila na duši.

Domov ich babka hladných nepustila. Augustový vánok im dobre padol na spiatočnej ceste po prašnom poľnom chodníku, popri slnkom vyhriatych rozvonjavajúcich strniskách a medziach plných lúčnych kvetov, aj po rozohriatej hradskej.

„Vincko, zastav, prosím ťa, zostalo mi dajako zle!“ kričala Martuška na svojho manžela, keď sa vracali späť domov.

„Už budeme doma, už sme nad Jamami,“ spomalil Vincko a presviedčal ju, aby to ešte chvíľku vydržala.

Martuška zastavila a tráva pod ňou dostala nádelku. Plátennou vreckovkou si utrela ústa. Vincko zastal a vrátil sa k manželke.

„No nazdar. Už to začína,“ skomentoval nehodu a myslel na svojich šesť súrodencov.

„Asi som tehotná, to by bolo vynikajúce,“ tešila sa budúca mamička. Hoci jej bolo veľmi zle, vystrúhala sladkokyslý úsmev.

Cesty boli prázdne. Našťastie, tie hlavné už neboli blatisté. Pár rokov dozadu tu cestári vybudovali asfaltku. Len čo prišli domov, Martuška začala premýšľať o bábätku.

***

Deväť mesiacov prešlo veľmi rýchlo. Zariaďovanie domu, budovanie malého hospodárstva, práca v ambulancii obvodného lekára, chystanie

pre bábätko, záhrada a pes, výlety a rybárčenie, pomoc rodičom – to všetko im naplnilo deň až po okraj.

Termín pôrodu sa už blížil. Martuška vyšla na priedomie a vychutnávala si jar z plných pľúc. Zhlboka sa nadýchla. Milovala tú vôňu zobudzajúcej sa zeme a štebotanie vtáčikov. Zašla do druhého dvora skontrolovať zajace, sliepky a kozu, či im dačo nechýba.

Všetko bolo v poriadku. Vincko pri potoku nakosil plnú nošu mladej trávy a zvieratá opatril.

Už len vziať tortu, čo upiekla, a išlo sa autobusom do Dlhej, zablahoželať rodičom k výročiu svadby.

V Dlhej sa zišla celá familia. Vinckova mama Helenka s vlasmi pod šatkou zapletenými v niekoľkých radoch okolo hlavy, oblečená v sviatočnej blúzke z modrotlačé, zapnutej až po krk, a širokej slovenskej krojovej sukni. Vinckov otec Vendelín so šibalskými čiernymi fúzikmi, bol oblečený v sviatočnej košeli a tesilových nohaviciach. Sedeli na stoličkách pri priestrannom stole, ktorý sa vmestil len na dlhú chodbu v novom dome, čo len prednedávnom prerobili zo starého, pokrytého slamenou strechou.

Teraz mali strechu škridlóvú. Štyri malé okienka sa zmenili na dve veľké a úzke gánok s dvermi na priestranný úkol so vstupnou bránou. Vzadu, za chodbou, v kuchyni, v ktorej boli okrem

stola a sporáka na drevo aj dve samostatné postele z masívneho dreva s vysoko nastlanými páperovými perinami, kde manželia aj spávali, sa odohrával celý ich život.

Súrodenci nastúpili do radu a jeden po druhom gratulovali oslávencom. Najstarší – tajný kňaz salezián Jožko, potom Agneška z Borovej, Marka a Terka z Bratislavy, Ruženka z Martina. Všetky prišli aj s manželmi a deťmi, okrem slobodnej Ľudmilky, nadanej keramičky, ktorá ešte bývala s rodičmi. To bolo radosti a víťania! Dievčatá si nestačili vyrozprávať všetky novinky. Už sa dlho nevideli.

Aj chlapi mali svoje témy: Agneškin Vilko debatoval s Terkiným Benim o vinohradoch, vínečku a pokladoch v záhrade. Ruženkin Števo o práci v Matici, tajných vydaniach a pašovaní kníh z Ríma. Jožko o práci v laboratóriu, tajnej pastorácii aj o tom, čo zažil ako pétépák na vojne. Vincko o motorke, o rybách, o prerábkach na dome aj o nových autobusoch. Deti šantili v záhrade, krmili zajačikov a sliepky.

Večer sa Vincko s Martuškou vracali domov. Len čo vystúpili strmým schodiskom do predsieni, čosi sa stalo... Zdravotnú sestričku to vôbec neprekvapilo... Odtiekla jej plodová voda. Dva týždne pred termínom – to už nie je taká katastrofa. Len aby bolo bábätko v poriadku. Ostatné sa zvládne. Vincko chvíľu prekvapene stál, keď sa ho manželka pevne chytila za rameno, zastala a vzdychla:

„Idem rodiť... volaj sanitku...“, vzápätí pochopil. Srdce sa mu roztlklo ako zvon. Pomohol žene sadnúť si a utekal na dvor, potom cez cestu k susedovi, ktorý už mal doma telefón, lebo pracoval v telekomunikáciách. Mať doma telefón bolo v roku 1958 výnimočné. Celá ulica chodila telefonovať k Brestovánskym.

Sanitka prišla o pol hodiny.

„Sestrička,“ oslovil ju sanitkár Lužák, ktorý mladú zdravotnú sestru dobre poznal. Bol prideľený k ambulancii doktora Morvayova.

„Tak ideme? Už ste sa teda dočkali.“

Martuška sa cez bolesť usmiala a prikývla. Tešila sa na zázrak, čo sa má každú chvíľu stať. Už je na to drobuliatko zvedavá. Už sa nevie dočkať, keď ho konečne uvidí. Len aby všetko dobre dopadlo...

Maličký Vincko sa narodil rýchlo. Bol krásny. Taký drobulinký... Ešte si mohol dva týždne pobudnúť pod mamičkiným srdcom. Mal len dva a pol kila.

V ten deň sa radovala aj obloha. Hoci bol prvý jarný deň a doma v záhradke už rozkvitli narcisy, prvosienky a tulipány, do rána napadlo toľko snehu, že cesty boli tri dni neprejazdné. Metelica a sneh dovolili novopečenému oteckovi vidieť synčeka až po troch dňoch.

„Aký maličký černoško,“ neokrúchane pochválil svoje dieťa, čo malo pokožku sfarbenú no-

vorodeneckou žltáčkou do bronzova, jeho šťastný otec. Keď si konečne niesla Martuška svoj malý batôžtek šťastia sanitkou domov, ocko maľoval izby. Medzi dvermi ju vítala jej najlepšia kamarátka Lidka, čo sa podujala pomôcť s upratovaním po maľovke.

Vincko objal Martušku. Konečne sú kompletná rodina.

Zázrak narodenia je taký prekrásny.

KRST

„Mohla by som byť krstná mama?“ spýtala sa Martuškina mama Terezka. „Ešte som neniesla nikomu na krst. Čo povieš?“ túžobne očakávala odpoveď.

„Budem veľmi rada, mami. Nikto iný ma o to ešte nepožiadala,“ súhlasila Martuška, ktorá mala len dvoch slobodných bratov. O dva roky staršieho Rudka a o desať rokov mladšieho Janka.

Vincko zohnal auto, aby sa z Pasinkov dostali rýchlejšie do kostola. Na motorke ísť s maličkým uzlíčkom radosti predsa nemohli.

Ku kostolu sa doviezli za necelých päť minút. Lipy pri kostole boli slávnostne rozkvitnuté a vzduch nádherne vôňal kvetmi. Malý Vincko sa mrvkal v perinke, no neplakal, ani keď mu *farárko* lial na hlavičku krstnú vodu a mazal ho krstnými olejčkami.

„Martuška, gratulujem ti k tomu tvojmu synovi! Nech je taký dobrý, ako si ty,“ povedal jej dobitivo sa usmievajúci kňaz, doktor teológie Martin Ondroš. Poznal ju už od detstva, aj ju sobášil.

Prišiel do Suchej v roku 1946 a miestni sedliaci doňho pri príchode, hoci ho nepoznali, hádzali kamene. Asi preto, že im preložili do inej farnosti kaplána, ktorého mali radi. Ľudia sú niekedy zvláštni. Z lásky k jednému neváhajú ublížiť

druhému, hoci ho ani nepoznajú. Vtedy mu jeho mama povedala:

„Martinko, otočme sa a poďme domov.“

Teraz, po čase, keď spoznali, aký je to dobrý a starostlivý kňaz, si ho tí istí ľudia obľúbili a mali ho radi. Venoval sa najmä mužom – otcom rodín, a dával im osobitné termíny na spovedanie a sväté prijímanie. Všetko vybavil na svojom bicykli, v dlhej sutane a s farárskym klobúčikom na hlave. Dostal sa na ňom do Košolnej aj do Zvončína, do filiálnych kostolov, kde slúžil omše. Navštevoval na ňom chorých, ktorí potrebovali spoveď, eucharistiu alebo pomazanie chorých. Prešiel na ňom celý suchovský chotár. Nebolo mu zťažko vyšliapať aj vysoký kopec do pľúcnej nemocnice v Ružovej doline, vo dne aj v noci, v lete aj v zime.

Teraz krstil Vincka a naširoko sa usmieval.

Vincko bol vskutku nádherné dieťaťko. Týždne sa míňali a drobček rástol ako z vody. No jeho mamička, sestrička Martuška, si ho nemohla odpelhať. Materská dovolenka trvala len tri mesiace.

Našťastie, pomôcť mohla Martuškina mama Terezka a otec Ján. Ich dom bol blízko ambulancie doktora Morvayova, kde Martuška pracovala, a tak sa mladí manželia ráno bozkom rozlúčili, Vincko sa autobusom doviezol do práce v Trnave v ČSAD – v Československom autobusovom dopravnom podniku, kde bol vedúcim zásobovania a Mar-

tuška kráčala pešo za kočíkom k svojim rodičom, a potom do ambulancie.

Cez obed prešla uličkou od mlyna k mame na obed, ale najmä nadojčiť svoje malinké krásne dieťaťko.

Dedko Ján čosi šil na starej singerke, ako bol roky zvyknutý, a potom šupho do Vlčej doliny, do svojho vinohradu, ktorý mal tak rád.

Dvanásťročný Janko vozil Vincka po dvore v koči. Už sa nevedel dočkať, kedy príde jeho sestra z práce domov. Mal na pláne čosi s kamarátmi. Pôjdu do stavačky – sieťky upevnenej na dlhšej rukoväti chytať rybky na potok. To bude paraáda! Nachytajú jalcov, pleskáčov a možno chytia pod koreňom aj raka. Na potoku Parna, ale aj na Podhájskom, ktorý sa do Parnej vlieval, ich bolo naparádu.

V AMBULANCI

Martuška trojmesačného Vincka zabalila do športového nízkeho prúteného kočíka a poďho ráno pred šiestou dolu miernym briezkom, vedľa Igazovho domu prudko doprava, potom popod topoľovou alejou, cez most povedľa sochy Jána Nepomuckého a o chvíľu už bola v dome svojej mamy, kde kedysi bývala jej milovaná babička Júlia Šomská a dedko Imrich.

Raz sa Martuške prisnilo, ako jej babička na tom moste dala do rúk ruženec, aby sa ho každý deň modlila. Jej prosbu splnila. Cez pôst sa ho modlila aj s manželom a neskôr aj s deťmi večer potme, čo modlitbe dodávalo ešte väčšiu silu.

Keď sa babička Júlia aj s dedkom Imrichom pobrali na večnosť, bývala v jej dome mama Tereška a otec Ján s dvoma synmi. S desaťročným Jankom a s Rudkom, o dva roky starším od Martušky, no ešte stále slobodným vyučeným murárom. Teraz Rudko rozvážal stravu v Trnave železničiarom. Robil to rád. Vždy sa čosi ušlo aj jemu.

Babička Tereška sa ujala bábätka.

„A kedy ho prídeš nadojčiť?“ spýtala sa dcéry.

„O dve hodiny, keď porobím všetky odbery a pripravím doktorovi všetko potrebné. Potom ho aj prebalím,“ odovzdala babičke zopár bavlnených plienok a jedny poštolky, pogumované uväzovacie nohavičky pre bábätká, keby sa stala nejaká ne-

hoda a bolo by nutné prebaľovať skôr. Rýchlo, no potichu zatvorila bránu pod úkolom, aby sa Vincenzo nezobudil a nezačal plakať. Potom už kráčala smerom k bývalému Pilárikovmu mlynu, kde bola na poschodí ambulancia po nútenom vystaňovaní Pilárikovcov. Otvorila dvere do čakárne a nechala vetrať.

Prezliekla sa do modrých sesterských šiat, uviazala na ne bielu sesterskú zásteru a sponkami si pripla na hlavu naškrobený čepiec. Pripravila si všetko potrebné na odbery krvi, stojan s ampulkami na westergren – na stanovenie sedimentácie erytrocytov, roztoky na rýchle vyšetrenie vzoriek moču. Ambulancia bola malé laboratórium. Vybrala vysterilizované nástroje z autoklávu a pripravila ich na sterilný stolček, aby ich mal doktor v prípade potreby poruke.

Nachystala karty pacientov, ktorí dnes mali prísť na odbery. V kartotéke bolo okolo dvetisíc kariet a všetky vlastnoručne vypisovala, keď s doktorom zakladali v Suchej ambulanciu. Chodila vtedy z domu do domu a každému obyvateľovi ručne vypísala hlavičku jeho karty, osobnú aj rodinnú anamnézu – prekonané vážne choroby pacienta aj členov jeho rodiny, úrazy, fajčenie aj požívanie alkoholu... Spoznala všetkých dedičanov od najmladšieho po najstaršieho.

Do čakárne sa začali schádzať ľudia. Niektorí trpezlivo stáli v rade, iní nervózne prešľapovali, ďalší sa chceli predbehnúť, že sa idú len to či

ono spýtať, iní sa pre to rozčuľovali. Len sestrička musela zachovať pokoj a rozvahu. Prv než prišiel doktor, už mala všetko pripravené, a stihla sa otočiť k babičke nadojčiť Vincka. Vincko bol spokojné bábätko. Na babičku aj na jej varovanie si rýchlo zvykol. O ôsmej prišiel sanitkár a zobral do laboratória v Trnave odobraté vzorky. Začal sa obvyklý kolotoč vyšetrovaní, pichania injekcií, vypisovania administratívy, merania tlaku...

Konečne bolo poludnie a teda aj obedná prestávka. Martuška nestrácala čas a utekala svojej mame do Hoštákov. Kurací perkelt rozvoniaval až pri bráne. Naobeduje sa, nakrími a prebalí Vincka, pohojdá ho v náručí... V peci sa práve upiekol čerstvý chlieb, čo babička zamiestila skoro ráno. Keď bola Martuška malá, spávala na teplučkej peci na mäkkej kožušinke. Ešte chvíľu si Vincka privinie a už musí späť do práce.

Poobede ju čakajú návštevy ležiacich chorých, administratíva, dezinfekcia a sterilizácia nástrojov, injekcií. Je to ešte veľa práce, no potom už konečne bude môcť vziať svojho synčeka a poriadne si ho užije.

Poberie sa vrškom cez most, pod topolmi a potom hore Orešianskou cestou na Pasinky domov variť, upratovať, nakrímiť zajkov, sliepky, húsiky, kozu aj psíka... A potom bude so synčekom čakať na ocka, kým príde z práce.

VINCKO RASTIE

Dni sa míňali a malý Vincko rástol na milučké a rozumné batola. Babka Terezka ho varovala celkom rada, no iba vtedy, keď neboli na pláne nutné sezónne práce. A to sa stalo práve teraz.

Dedko Ján bol dobrák, no pomoc manželky nutne potreboval. Bolo potrebné okopať veľké pole kukurice, ktorou krmili prasiatka či husi a kačice celú zimu. Keby ju neokopali, zarástla by burinou tak, že by ju ani nenašli. Celá úroda by vyšla navnivoč. A potom tu boli ešte družstevné polia. Najprv im štát zhabal polia do družstva a potom museli určitú časť z nich obrobiť. Pomáhali aj deti, keďže otec Ján pracoval v boľerázskych škrobárňach ako krajčír a mama Terezka sama odrobiť družstvené jednotky nevládala. Teraz bol Rudko na vojenčine a Janko v škole, tak pomôcť nemal kto. Babička teda vyhlásila, že varovať Vincka nemôže. To bol teda malér.

Doktorovi sa priveľmi nechcelo dať sestričke dovolenku. Vyhovoril sa, že vrchná setra s tým iste nebude súhlasiť. No Martuška jej stihla zavolať skôr, než doktor, a vrchná sestra jej dovolenku schválila. Keď babička konečne kukuricu dookopávala, ujala sa znovu babičkovských povinností. Martuška mohla ďalej naplno pracovať. Tie dva týždne boli pre ňu ako raj. Cez okienko na povale sledovala doktora, čo si so sanitkou prišiel pre

sestričku až domov, no nedozvonil sa. Konečne si aspoň trošku vychutnala svoje materské povinnosti. Tak veľmi jej to pohladilo dušu.

Situácia sa však zopakovala ešte raz. No to už dovolenku skutočne nedostala.

„Myslíte si, že svet sa bude točiť iba okolo vás?“ skomentovala jej žiadosť o dovolenku vrchná sestra nemocnice. „Vy sa budete točiť okolo neho.“

Ako si poradiť? Vincka si predsa nemôže zobrať do ambulancie.

Odzrazu dostala nápad.

Už dlho ju hnevali mandle, teda ich časté zápal. Tak vyrieši dve muchy jednou ranou. Dá si vybrať mandle a zároveň bude dva týždne doma s malým Vinckom. A babička pokojne môže ísť s dedkom na roľu.

Dva týždne preleteli rýchlo a nezostávalo nič iné, ako vrátiť sa k svojim povinnostiam. Onedlho bude mať Vincko tri roky a prijmú ho do škôlky.

Svoju sesterskú prácu Martuška milovala, i keď si v nej zažila aj všelijaké ťažké situácie. Raz ktosi prišiel po doktora:

„Pán doktor, rýchlo, poďte! Môj muž vypil postrekovú látku, čo si zliat z postrekovača do fľaše od vína. Leží ako mŕtvy. Poďte rýchlo!“

Lekár prestal predpisovať liek, poslal pacienta späť do čakárne a schytil lekársku tašku:

„Sestrička, bleskove zavolajte rýchlú a poďte so mnou!“

Martuška rýchlo vybavila potrebné a zabuchla dvere. Čakáreň bola plná. Studený motor starej sanitky nie a nie naskočiť, no napokon sa dal presvedčiť a pohl sa smerom k domu nešťastia.

Manželka bedákala. Spolu s manželom sa starali o päť detí. Len nedávno Martuška túto starostlivú mamu prehovorila, aby si nedala vziať dieťa, ktoré už manžel nechcel. Teraz sa tešila z krásneho synčeka. Bude ju mať kto tešiť a na starobu doopatrovať.

Obe ženy dúfali, že sa muž z otravy postrekom zotaví. Bez otca by to nemali ľahké. No nemali to ľahké ani s ním. Bol to pijan a často premrhal všetko, čo zarobil. A navyše bol agresívny. Konečne prišli k domu. Brána bola dokorán otvorená. Zišli po schodoch do pivnice, kde sa ležiaceho muža usilovali prebrať k životu starí rodičia. Márne.

Márne bolo aj úsilie lekára. Keď prišla rýchla zdravotná pomoc, smrť potvrdil aj druhý lekár.